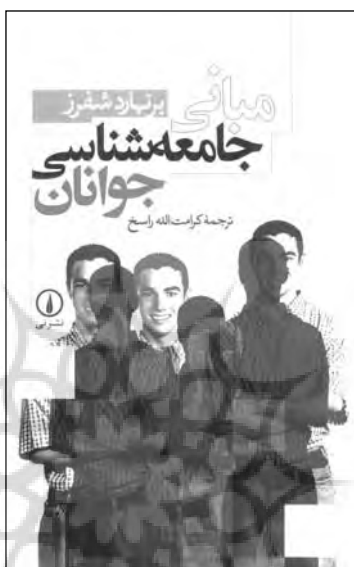

تأملی در جامعه‌شناسی جوانی

فرشته انصاری مهابادی
کارشناس ارشد انسان‌شناسی

- مبنای جامعه‌شناسی جوانان

- برنهارد شفرز

- کرامت الله راسخ

- نشر نی

- ۱۳۸۳، ۲۸۸ صفحه، ۱۶۵۰ نسخه، ۲۴۰۰ تومان

خارجی در آلمان، ۷ - نگاه به جوانان از دیدگاه انسان‌شناختی و زیست‌شناختی،
۸ - روان‌شناسی رشد و دوران جوانی، ۹ - هویت‌سازی در جامعه به سرعت در حال
تغییر، ۱۰ - جایگاه جوانان در نهادهای اجتماعی، ۱۱ - دیدگاه‌های سیاسی و
الگوهای رفتاری: رادیکالیسم و افراطی‌گری، ۱۲ - فرهنگ و شبه فرهنگ جوانان،
۱۳ - الگوهای رفتاری انحرافی در بین جوانان و ۱۴ - سده جوانان.

در مروری بر این عناوین می‌توان دریافت که نکته مثبت این کتاب در جامع
بودن آن است چرا که نویسنده جوانان را در رابطه با دیگر مقولات مهم اجتماعی
مورد بررسی قرار داده است به علاوه شفرز جوانان را از چشم‌انداز رشته‌های
گونگون تاریخ، زیست‌شناسی، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مورد
بررسی قرار می‌دهد (فصول ۴، ۵ و ۷) لیکن از آنجا که وی تأکید خود را بر
جوانان کشور آلمان قرار داده است در مواردی نمی‌توان به درکی عام از جوانان
ناپل آمد.

مروری بر کتاب:

«تا اوایل دهه ۶۰ میلادی تنها جوانان طبقه متوسط موضوع پژوهش‌های
جامعه‌شناختی بودند. پژوهشگران کمتر به جوانان طبقه کارگر توجه داشتند چون
تنها جوانان طبقه متوسط از امکان زندگی جوانی برخوردار بودند و در میان آنها
شیوه رفتاری مخصوص این سن چشم‌گیر بود. اما در چند دهه اخیر دامنه رفتار
بارز و ویژه جوانان به صورت آشکار گسترش یافته است. فراهم شدن امکان
آموزش، مصرف و در اختیار داشتن زمان فراغت برای تمام اقشار جامعه از جمله

ایران کشوری جوان قلمداد می‌شود چرا که غالب جمعیت ۶۰ میلیونی آن را
نوجوانان و جوانان زیر ۳۰ سال تشکیل می‌دهد ولی متأسفانه این گروه عظیم
کمتر موضوع بررسی‌های علمی قرار گرفته است. در واقع جوانان موضوع هیچ یک
از دروس دانشگاهی نیستند. چنین بی‌توجهی را می‌توان در انتشار کتاب‌های
مربوط نیز مشاهده کرد. «جامعه‌شناسی جوانان» جزء معدود کتاب‌های این حوزه
است.

برنهارد شفرز بر مبنای سؤالات اساسی زیر دوره سنی جوانی را مورد کاوش
قرار می‌دهد (ص ۱۶):

- ۱ - جوانان دارای چه ویژگی‌هایی (خصوصیات، شیوه رفتار و...) هستند؟
- ۲ - چگونه می‌توان به بررسی موضوع جوانان پرداخت (مرزها، مشترکات،
تمایزات با سایر گروه‌های سنی)؟
- ۳ - بر چه وجوهی از دگرگونی‌های اجتماعی باید تأکید کرد تا بتوان مسائل
جوانان را در زمان تاریخی معین فهمید و توضیح داد؟
- ۴ - موضوع جوانان را به صورت مشخص و برجسته باید در پیوند با کدام یک
از فرایندها و ساختارها قرار داد؟

«شفرز» جهت پاسخ‌گویی به سؤالی‌های فوق کتاب را در ۱۴ فصل به این
شرح تنظیم کرده است: ۱ - پرسش‌های اساسی در جامعه‌شناسی و جوان به عنوان
موضوع جامعه‌شناسی، ۲ - مفهوم، تمایز و نهادینه شدن جوان، ۳ - مقایسه ذهنی:
مراسم تشریف، جوانان و فرهنگ بومی، ۴ - نظریه‌هایی در عرصه جامعه‌شناسی
جوانان، ۵ - تاریخ اجتماعی به صورت مختصر، ۶ - آمار جمعیتی جوانان و جوانان

جوانان طبقه پایین سبب شده است که ما در میان این گروه نیز شاهد همان رفتاری باشیم که قبلاً آنها را ویژه جوانان طبقه متوسط و بالا تلقی می‌کردیم. به نظر می‌رسد که دوره پیوند بین جایگاه طبقاتی جوانان و شیوه رفتار آنها سپری شده است و اکنون ما شاهد نوعی همسانی در رفتار جوانان هستیم. جوانان طبقات گوناگون به سمت مصرف کالاها مشابه، شیوه زندگی مشابه و بهره‌گیریهای یکسان از زمان فراغت گرایش دارند البته اختلافات و تمایزات قدیم و جلوه‌های نوی آنها را نباید از نظر دور داشت» (ص ۱۷).

برخی از دیدگاهها نسبت به مفهوم جوانی بدگمان‌اند و آن را موضوعی مناسب در مطالعات جامعه‌شناختی تلقی نمی‌کنند. مانند «فرضیه بی‌ساختار شدن دوران جوانی» و «نظریه دگرگونی تاریخی و ناپدید شدن عامل اجتماعی به نام جوانان». ولی نویسنده می‌گوید: از آنجا که ما شاهد دگرگونی در ساختار اجتماعی جوانان هستیم و نه ناپدید شدن آنها به صورت ساختاری اجتماعی و چون جوانان یک گروه سنی خاص هستند و از سوی دیگران «جوان» خوانده می‌شوند پس در جامعه‌شناسی موضوعی به همین نام - جامعه‌شناسی جوانان - وجود دارد و باید آن را مورد مطالعه قرار داد.

از نظر نویسنده برخی از مؤلفه‌ها و خصوصیات جوانی عبارت‌اند از:

۱- دوره سنی ۱۳ تا ۲۵ سالگی است که شیوه رفتاری و نگرش خاصی را در دارندگان آن ایجاد می‌کند.
۲- مفهومی زیست‌شناختی است در عین حال دوره‌های اجتماعی و فرهنگ نیز هست که در آن فرد شرایط لازم برای کنش مستقلی در تمام عرصه‌های زندگی را کسب می‌کند.
۳- جوانی یک خرده فرهنگ یا بخشی از فرهنگ اجتماعی است.

۴- یک مفهوم ایده‌آل ارزشی است که در میان بسیاری از خلقها و فرهنگهای جهان مترادف «خوب» تلقی می‌شود و اشاره به تازگی دارد.

۵- در پایان این دوره فرد جوان صاحب هویت اجتماعی و شخصی می‌شود که مشخصه آن استقلال اقتصادی و پیدا کردن شغل و کسب درآمد است. (صص ۳-۴)

یکی از موارد مهمی که نویسنده در جامعه‌شناسی جوانان مد نظر قرار می‌دهد مسئله هویت‌یابی آنها است. در واقع در این دوره جوان که سرشار از انرژی است با حساسیت در برابر بازتابهای محیط و مسئولیت‌پذیری فردی به دنبال کسب هویت خویش است. او تلاش می‌کند تا با خود، با جنس مقابل و با ارزشهای فرهنگی و اجتماعی اطراف پیوند برقرار کند و این فرآیند در زمینه‌های متعدد امکان ظهور می‌یابد. نهادهای اجتماعی از جمله خانواده، مدرسه و گروه همسالان محملهای اساسی در بروز این هویت‌اند در عین حال اماکن دینی و کلیسا نیز می‌تواند هویت جوانان را متجلی سازد. البته نویسنده معتقد است که جوانان کمتر با رویکرد مذهبی‌شان مورد

مطالعه قرار گرفته‌اند و یا اینکه جوانان امروز خارج از چارچوب کلیسا دست به اعمال مذهبی می‌زنند، بنابراین روایتها و جهان‌بینیهای خاص و نوینی را از دین ارائه می‌کنند که با درک گذشته متفاوت است. جوانان با شرکت در فعالیتهای سیاسی بخش دیگری از هویت خود را شکل می‌دهند. حضور آنها در شورش و غوغاهای سیاسی جلوه‌ای از هویت سیاسی آنها است. گرچه آخرین پژوهشها نشان می‌دهد که نگرش و اعمال جوانان در چنین اموری به دلیل بدبینی نسبت به سیاستمداران و نهادهای سیاسی کمتر شده است.

گذشته از تبلور فرهنگ جامعه در شخصیت جوانان، اصولاً جوانان روالهای فرهنگی خاصی را برای خود تعریف می‌کنند که در مقایسه با فرهنگ کلی جامعه نسبت جزء به کل دارد و به صورت خرده فرهنگ هویت آنان را بازنمایی می‌کند. این را می‌توان در چگونگی گذران فراغت و موسیقی جوانان جستجو نمود نظیر: رقصهای عجیب و غریب، گرایش به موسیقی رمانتیک و موسیقی نوازندگان ولگرد سده‌های میانی، گرایش به موسیقیهای ضربی چون «پاپ» و «راک»، موسیقی دیسکو و تکنو که محصول دستگاههای جدید الکترونیکی‌اند،

شکل‌گیری جماعت‌هایی چون پانکها، اسکین هدها، گرایش شدید جوانان به جدایی از خانه والدین، گذران وقت با گروه همسالان، دوستان و آشنايان، علاقه به مالکیت - داشتن اتاق شخصی، دستگاه ضبط صوت و تلویزیون - و...

در کنار موسیقی هیچ پدیده دیگری به اندازه ورزش نتوانسته در جوانان انگیزش ایجاد کند؛ ورزش یکی از ستونهای اصلی رفتار جوانان است و نوعی این همانی، کشش و تعلق در میان آنها ایجاد کرده است. از نظر نویسنده شکل دیگر هویت‌یابی جوانان در سازمان یافتگی و فعالیتهای اجتماعی آنها متبلور می‌شود، مانند عضویت ایشان در کانونها و سازمانها، ایجاد تشکلهای و شرکت در محفلهای خودیاری. در کنار تمام عوامل یاد شده باید از الگوهای رفتار انحرافی جوانان نیز یاد کرد که در هویت زدگی یا بی‌هویتی آنها نقشی مهم ایفا کرده‌اند. خطا در ورزش، خلافهای رانندگی، استفاده غیر مجاز از دوچرخه و موتور سیکلت، استفاده از الکل، استعمال مواد مخدر، صدمه زدن به اموال دیگران، انحرافات جنسی، سرقت، قتل و جنایت از جمله این رفتارهاست. از نظر «شفرز» جمع تمام این پدیده‌ها در کنار هم و مطالعه بر روی آنها، جامعه‌شناسی جوانان را شکل می‌دهد.

به رغم تلاش درخور نویسنده به نظر می‌رسد فصول کتاب عمده‌تاً جنبه اطلاع‌رسانی و گزارش دهی دارند تا ریشه‌یابیهای تحلیلی مسائل جوانان از سوی دیگر بخشهای عملی کتاب - فصل ۶ و ۹ به بعد - که نویسنده آنها را با مثالهای متعدد تفهیم می‌کند مربوط به جوانان کشور آلمان بوده و جامعه‌شناسی جوانان آلمان مطرح می‌شود و در مورد جوانان کشورهای دیگر اطلاع‌رسانی نمی‌شود.

نویسنده معتقد است جوانان امروز خارج از چارچوب کلیسا دست به اعمال مذهبی می‌زنند، بنابراین روایتها و جهان‌بینیهای خاص و نوینی را از دین ارائه می‌کنند که با درک گذشته متفاوت است

پژوهشگر علوم انسانی در مطالعات فرهنگی در کنار موسیقی هیچ پدیده دیگری به اندازه ورزش نتوانسته در جوانان انگیزش ایجاد کند؛ ورزش یکی از ستونهای اصلی رفتار جوانان است و نوعی این همانی، کشش و تعلق در میان آنها ایجاد کرده است